

به نام خدا

آموزش و سواد رسانه ای

مؤلف :

سعید ربانی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

Media literacy
Critical thinking

سرشناسه: ربانی، سعید، ۱۳۷۵-

عنوان و نام پدیدآور: آموزش و سواد رسانه‌ای/مؤلف سعید ربانی.

مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۱۵۰ص.

شابک: ۳-۴۰۰-۳۳۹-۶۲۲-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: سواد رسانه‌ای

تفکر انتقادی

رده بندی کنگره: P۹۶

رده بندی دیویی: ۳۰۲/۲۳

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۱۹۱۷۱

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

نام کتاب: آموزش و سواد رسانه ای

مؤلف: سعید ربانی

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زبرجد

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۳-۴۰۰-۳۳۹-۶۲۲-۹۷۸

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه:.....
۱۳	بخش اول: سواد.....
۱۳	سواد:.....
۱۳	سواد رسانه ای:
۱۴	تفکر انتقادی:
۱۵	تفکر انعکاسی:.....
۱۵	جامعه پذیری:.....
۱۶	مواجهه با رسانه ها:
۱۷	تأثیرات رسانه‌ها، به ویژه تلویزیون بر کودکان و نوجوانان :
۱۸	سواد:.....
۱۸	انواع سواد:
۱۸	سواد دیجیتال:
۲۰	سواد اطلاعاتی:
۲۱	سواد رسانه ای:.....
۲۷	تعریف کانادا از سواد رسانه‌ای:
۲۹	تاریخچه سواد رسانه ای در جهان:.....
۳۴	تاریخچه سواد رسانه ای در ایران:.....

- ۳۶..... ضرورت سواد رسانه ای:
- ۴۱..... اصول سواد رسانه ای:
- ۴۳..... سطوح سواد رسانه ای:
- ۴۵..... اهداف سواد رسانه ای:
- ۴۹..... مراحل کسب سواد رسانه ای:
- ۵۱..... سواد رسانه ای؛ تفکر انتقادی:
- ۵۲..... ویژگی های پروژه های سواد رسانه ای:
- ۵۲..... کاوش و اکتشاف فردی.....
- ۵۴..... تکثرگرایی در موضوعات تحت پوشش.....
- ۵۶..... واکنش به رسانه ها: نقش پاسخ فعال.....
- ۵۷..... مسئولیت مشترک رسانه ها و مصرف کنندگان.....
- ۵۸..... ضرورت مشارکت فراگیر در ساختارهای آموزشی:
- ۶۰..... محتوای آموزش سواد رسانه ای:.....
- ۶۱..... نقش پژوهش و ارزشیابی:.....
- ۶۱..... ساختار، قالب ها و وسایل کمک آموزشی:.....
- ۶۲..... منابع برای افراد، والدین، آموزگاران و سازمان ها:.....
- ۶۳..... دلایل فراگیری سواد رسانه ای:.....
- ۶۴..... داشتن آگاهی کامل در خصوص استفاده از رسانه ها:.....
- ۶۵..... برخورد منتقدانه با محتوای رسانه ها:.....
- ۶۶..... تحلیل زمینه های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و تبلیغی محیط رسانه ها.....
- ۶۷..... رسانه ها، ارزش ها و دیدگاه ها را جایگزین می کنند.....

- ۶۷..... برداشت افراد مختلف از یک پیام رسانه ای واحد، متفاوت است
- ۶۸..... ارتباطات اجتماعی سالم به وسیله اطلاعات و دانش
- ۷۰..... آموزش رسانه چیست؟
- ۷۱..... آموزش رسانه، چرا؟
- ۷۴..... نرخ بالای مصرف رسانه‌ای و اشباع رسانه‌ای جوامع معاصر
- ۷۴..... افزایش اهمیت ایدئولوژیک رسانه‌ها
- ۷۵..... روند فزاینده‌ی مدیریت و تولید اطلاعات و اشاعه‌ی آن توسط رسانه‌ها
- ۷۵..... افزایش حضور رسانه‌ها به قلب فرایندهای اصلی مردم سالارانه
- ۷۶..... افزایش اهمیت ارتباطات و اطلاعات تصویری در همه‌ی حوزه‌ها
- ۷۶..... اهمیت آموزش دانش آموزان برای تأمین انتظارات و تقاضاهای آینده
- ۷۷..... افزایش فشارهای ملی و بین‌المللی برای خصوصی کردن اطلاعات
- ۷۸..... برنامه‌های جامع سواد رسانه‌ای چگونه اند؟
- ۷۹..... الگوهای موضوعی در آموزش رسانه‌ای:
- ۸۰..... چرا آموزش سواد رسانه‌ای اینقدر مهم است؟
- ۸۱..... استفاده بسیار زیاد از رسانه و غرق شدن جامعه در رسانه‌ها
- ۸۱..... تاثیر رسانه بر شکل دادن ادراک، عقاید و طرز فکر
- ۸۱..... اهمیت روزافزون اطلاعات و ارتباطات تصویری
- ۸۱..... اهمیت اطلاعات در جامعه و ضرورت یادگیری دراز مدت
- ۸۲..... مزایای آموزش سواد رسانه‌ای برای مخاطبان:
- ۸۳..... دلایل آموزش سواد رسانه‌ای از نگاه باری دونکان:

- اشباع رسانه‌ای ۸۴
- نفوذ رسانه‌ها ۸۴
- دستکاری اطلاعات ۸۴
- افزایش خصوصی‌سازی اطلاعات : ۸۴
- نفوذ رسانه‌ها و تاثیر بر آینده: ۸۴
- اصل حاکم بر آموزش رسانه‌ای (سواد رسانه‌ای): ۸۵
- الگوی پنج سطحی سواد رسانه‌ای انتقادی: ۸۶
- اصل عدم شفافیت: تمام پیام‌های رسانه‌ای ساخته می‌شوند. ۸۷
- انگیزه: رسانه‌ها برای کسب سود و یا قدرت، ساماندهی شده‌اند. ۹۰
- کشورهای پیشرو در آموزش سواد رسانه‌ای: ۹۱
- آموزش سواد رسانه‌ای در ژاپن: ۹۱
- شهروند و محیط رسانه‌ای در جامعه رسانه‌ای ۹۲
- چرا از عبارت سواد رسانه‌ای استفاده می‌شود؟ ۹۲
- عوامل تشکیل دهنده سواد رسانه‌ای: ۹۲
- رویکردهایی برای رشد آموزش سواد رسانه‌ای در ژاپن ۹۳
- رسانه آموزشی، آموزش رسانه‌ای و سواد رسانه‌ای در ژاپن ۹۴
- شبکه آموزشی NHK ژاپن و آموزش سواد رسانه‌ای ۹۴
- انجمن‌های فعال در امر سواد رسانه‌ای: ۹۶
- کودکان و رسانه: ۹۷
- شبکه تولیدات کلاسی: ۹۷
- آموزش سواد رسانه‌ای در کانادا: ۹۷

رسانه های حرفه ای کانادا به عنوان منبعی برای توسعه سواد رسانه ای ۹۸

بسته های آموزشی و فیلم ۹۸

شبکه های تلویزیونی: ۱۰۰

کتاب ها: ۱۰۲

سایت ها: ۱۰۳

فرایندهای شناختی آموزش سواد رسانه ای: ۱۰۴

بخش دوم: تفکر انتقادی:..... ۱۰۷

مقدمه: ۱۰۷

تاریخچه تفکر انتقادی و تفکر خلاق: ۱۰۸

نظریه " رابرت کارپلوس " و آموزش تفکر انتقادی : ۱۱۳

نظریه « رابرت استرانبرگ » و آموزش تفکر خلاق : ۱۱۷

عدم پیروی از آداب و رسوم : ۱۱۷

وحدت بین عقاید و اشیا: ۱۱۸

ذوق زیبایی شناسی و داشتن نیروی تصورات : ۱۱۸

مهارت در تصمیم گیری و قابایت انعطاف: ۱۱۹

. فراست در بازجویی مسائل اجتماعی: ۱۱۹

داشتن سابقه تکامل و شناخت: ۱۱۹

تبیین اصول پنجگانه تفکر انتقادی براساس آرای واتسون – گلیزر: ۱۲۰

استنباط: ۱۲۰

شناسایی مفروضات: ۱۲۱

- استنتاج: ۱۲۱
- تعبیر و تفسیر: ۱۲۱
- ارزشیابی استدلال‌های منطقی: ۱۲۲
- چند راهکار علمی آموزش خلاقیت: ۱۲۴
- روش آموزش پرسشگری فعال: ۱۲۴
- روش آموزش اکتشافی: ۱۲۵
- روش آموزش مطالعه آفریننده: ۱۲۵
- آموزش تفکر خلاق به وسیله شیوه تفکر افقی: ۱۲۶
- روش ذهن‌انگیزی؛ شیوه‌ای خلاق برای آموزش تفکر انتقادی: ۱۲۷
- تأثیر اندیشه‌بزرگان و متفکران در ترویج تفکر انتقادی و خلاق: ۱۲۸
- ویژگی متفکران منتقد: ۱۳۰
- مراحل پیشرفت تفکر انتقادی: ۱۳۱
- چرا تفکر انتقادی باید قسمتی از تمام دروس باشد؟ ۱۳۱
- تفکر انتقادی، در برابر روش سنتی آموزش: ۱۳۶
- آموزش تفکر انتقادی: ۱۳۸
- ضرورت‌ها و اصول تعلیم و تربیت: ۱۳۹
- اهمیت آموزش رسانه‌ای به کودکان و نوجوانان: ۱۴۰
- حضور رسانه‌ها در زندگی کودکان و نوجوانان: ۱۴۲
- پردازش اطلاعات رسانه‌ای نزد کودکان و نوجوانان ۱۴۳
- منابع: ۱۴۵

مقدمه:

محققان و پژوهشگران عرصه ارتباطات سواد رسانه ای را شامل « تحقیق ، تحلیل ، آموزش و آگاهی از تاثیرات رسانه ها نظیر رادیو ، تلویزیون ، فیلم ، روزنامه ، مجله ، کتاب و اینترنت بر روی افراد و جوامع بشری می دانند » (کمالی پور ، ۱۳۸۵ ، آن لاین) بر اساس این تعریف سواد رسانه ای به دنبال آن است تا در فرد توانایی لازم برای استفاده از رسانه ها را آموزش دهد به طوری که فرد بتواند ضمن درک و تحلیل و ارزیابی پیام های رسانه های مختلف ، پیام ها و برنامه های مثبت ، مفید و سازنده را از پیامهای منفی و بی محتوا تشخیص دهد. یعنی فرد آگاهانه در برابر رسانه ها قرار گیرد و توانایی دسترسی به پیام های مورد نظر خود از میان انبوه پیام ، تجزیه و تحلیل انتقادی ، ارزیابی و ارسال پیام ها در انواع مختلف را پیدا کند .

تاریخچه پیدایش این تفکر که بر پایه یک نیاز مبرم آموزشی بنا نهاده شده به سال ۱۹۶۰ میلادی و به دنبال عمومی شدن تلویزیون ، رادیو و فیلمهای هالیوودی بر می گردد . در این میان تلویزیون گوی سبقت را از رسانه های دیگر ربود به طوری که اکثر مردم ترجیح دادند که تماشا کنند تا اینکه مطالعه کنند. یکی از عواقب این تحول اجتماعی و آموزشی کمتر شدن تمایل دانش آموزان به مطالعه و کتاب بود که محققان رکود تمرکز فکری دانش آموزان در کلاس درس را به عنوان عارضه این تحول اجتماعی بیان می کنند.

اهمیت موضوع زمانی دو چندان شد که پژوهش ها در امریکا نشان داد که یک کودک به طور میانگین روزانه شش ساعت از وقت خود را پای تلویزیون می گذراند. بنابراین با توجه به اثرات سوئی که استفاده بی رویه از رسانه ها به ویژه تلویزیون ، اینترنت و ماهواره می

تواند بر روی افراد به ویژه کودکان برجای بگذارد لزوم کنترل و نحوه استفاده از رسانه ها در وهله اول مورد توجه محققان قرار گرفت. در این اثنا محققان اعلام کردند که افراد به خصوص کودکان در استفاده کردن از رسانه ها باید حساب شده و در مواجهه با پیام های بیشمار خود را واکسینه کنند یعنی نسبت به رژیم مصرف رسانه ای خود آگاهی یابند و قوه تشخیص و درک پیام های رسانه ها را تقویت نمایند. بنابراین موضوع سواد رسانه ای به عنوان یکی از دغدغه های علم ارتباطات مورد توجه دانشمندان این رشته قرار گرفت.

"دیوبی" تفکر انعکاسی را توجه دقیق، فعالانه، و مستمر به اطلاعات و زمینه های حمایت کننده از آن و در نظر گرفتن نتایج و تبعات آن اطلاعات می داند. یادگیرندگان با استفاده از مشارکت فعالانه در این نوع تفکر، می توانند نسبت به یادگیری خود آگاه باشند و آن را کنترل کنند.

به طور کلی، منظور از تفکر انعکاسی آن است که دانش آموز با دقت و اندیشه لازم، برآوردی از دانسته ها و عدم دانسته های خود ارائه دهد. از این طریق می تواند در مواجهه با آموزش رسانه ها، برآورد کند که رسانه ها چه چیزی به او می آموزند، چگونه توسط رسانه ها هدایت می شوند، در این مورد چه نکاتی را می دانند، چه چیز باید بدانند و چگونه فاصله بین این وضعیت ها را تشخیص داده و تنظیم و تکمیل کنند.

یادگیری سواد رسانه ای، مستلزم درگیری فعالانه دانش آموزان در جریان این نوع آموزش است و حضور و فعالیت دبیران با میزان سواد رسانه ای بالاتر در این فرآیند نقش به سزایی دارد. بدین ترتیب تقویت تفکر و پرورش اندیشه های دانش آموزان به شیوه تفکر انعکاسی از جمله سازه هایی است که به تعمق و ژرف اندیشی یادگیرندگان دانش آموز در خصوص رسانه ها می انجامد.

در تعلیم و تربیت نوین، یادگیری به معنی جمع آوری اطلاعات نیست. بلکه منظور از آن، شرکت فعالانه یا دگیرنده در کسب تجارب و معنابخشی به آن تجارب است. در این مفهوم، اندیشه و اندیشیدن جایگاه ویژه ای دارد. از این رو، در مورد آموزش رسانه ها

حضور دبیران با سواد رسانه ای بالاتر بر توسعه مدل تفکر انعکاسی در تقویت قوای فکری و ذهنی کودکان و جوانان که در معرض یادگیری مداوم از رسانه ها قرار دارند کمک شایانی می کند و موقعیتی را بر ای آنها فراهم می سازد تا نسبت به آموزش اکتسابی خود از رسانه ها، اندیشه کنند.

در این پژوهش پژوهشگر برآن است تا تاثیر میزان سواد رسانه ای دبیران آموزش و پرورش بر توسعه مدل آموزش تفکر انعکاسی در دبیرستان های غیر انتفاعی شهر تهران را مورد مطالعه قرار دهد.

درجه نفوذ رسانه در جوامع و تأثیرات آن به حدی است که آموزش رسانه، به ضرورتی اجتناب ناپذیر تبدیل شده است. باید تأکید کرد که کودکان و نوجوانان که رسانه در جامعه پذیر کردن آنها نقش بسزایی دارد، از نظر نحوه استفاده از رسانه و تأثیرپذیری از آن با والدین خود تفاوت کامل دارند. آنها بین «جهان» و «جهان رسانه ای» فرق نمی گذارند و در به کارگیری رسانه بسیار راحت تر از والدین خود عمل می کنند.

آموزش رسانه به گفته کومار: «تحلیل اجتماعی - انتقادی رسانه است برای آگاهی و فهم بیشتر نحوه کار رسانه، شناخت کسانی که آن را کنترل می کنند و شکل می دهند، نقش متخصصان، تبلیغات فروش و روابط عمومی در شکل دادن به محتوای رسانه و شیوه های مختلفی که مخاطبان با آن پیام های رسانه را تفسیر می کنند. بنابراین هدف اصلی آموزش رسانه، هشیار کردن، اختیار بخشی در مواجهه با رسانه و برنامه ها و محتوای آن است. آموزش رسانه به افراد می آموزد پیام را تفسیر و تولید کنند، مناسب ترین رسانه را انتخاب کنند و نقش بیشتری در تأثیرپذیری از آنها به عهده گیرند.

«

بخش اول: سواد

سواد:

با ورود به قرن بیست و یکم و ظهور جامعه دانایی محور، مفهوم سواد تغییر پیدا کرده است. سواد، دیگر همان معنی سنتی توانایی خواندن و نوشتن را ندارد، بلکه مفهوم سواد در معنای جدید خود شامل سواد دیجیتالی، سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای است. با توجه به اینکه در عصر حاضر، شکل و سطح سواد تغییر کرده است؛ همه افراد جامعه نیاز به سوادآموزی در معنای جدید آن دارند. در عصر کنونی کسی که خواندن و نوشتن می‌داند و حتی تحصیلات دانشگاهی دارد، ولی به عنوان مثال نحوه استفاده از اینترنت و جستجو در آن را نمی‌داند، یا توان درک پیام‌های رسانه‌ای را ندارد، باسواد تلقی نمی‌شود.

سواد رسانه‌ای:

شامل «تحقیق، تحلیل، آموزش و آگاهی از تأثیرات رسانه‌ها نظیر رادیو، تلویزیون، فیلم، روزنامه، مجله، کتاب و اینترنت بر روی افراد و جوامع بشری است» (کمالی پور، ۱۳۸۵، آن لاین) کنفرانس بین‌المللی سواد رسانه‌ای نیز در دهه ۱۹۹۰ تعریف زیر را از سواد رسانه‌ای ارائه کرد: «توانایی دسترسی و ارزیابی پیام‌های رسانه‌ای در اشکال مختلف». (کرسست و پاتر، ۱۹۹۸: ۱۳-۵)

از سوی دیگر سواد رسانه‌ای از نظر برخی دیگر از کارشناسان به معنای فراگیری چگونگی تولید پیام با استفاده از رسانه‌های چاپی، سمعی و بصری و ... است. مارین

بارون، مدیر بخش بخش چند دسانه ای و عضو هیات مدیره آموزشکده زبان انگلیسی مونترال کانادا، سواد رسانه ای را جزو مؤلف های باسوادی می پندارند و می نویسند، امروزه با سواد باید بتوانند:

۱. توانایی رمز گشایی، درک، ارزیابی و کار با اشکال مختلف رسانه را داشته باشند.
۲. بتوانند متن، صدا و تصویر بیافرینند یا ترکیبی از این عناصر را داشته باشند(قاسمی، ۱۳۸۵: ۸۷)

تفکر انتقادی:

عبارت است از تصمیم گیری عاقلانه مبنی بر این که چه کاری انجام دهیم یا چه باوری داشته باشیم(نوریس، ۱۹۸۵، ص ۴۰). تعریف دانشگاهی و جامع تر نیز، تفکر انتقادی را چنین تعریف می کند: «فرایند نظام مند ذهنی مربوط به مفهوم آفرینی، کاربرد، تحلیل، ترکیب و ارزیابی فعالانه و ماهرانه اطلاعات جمع آوری شده یا تولید شده از طریق مشاهد، تجربه، تامل، استدلال یا ارتباطات به عنوان راهنمایی برای باور و عمل». همزمان با ورود به قرن ۲۱، سیستم های اطلاعاتی و ارتباطاتی به طور فزاینده ای دچار پیچیدگی و همه جانبه گرایی شده اند. این پیچیدگی ها موجب شده اند تا پیام های تولید شده توسط رسانه ها، مخاطبان خود را در گوشه و کنار جهان دچار نوعی سردرگمی و تردید در انتخاب پیام ها کنند(بصیریان، ۱۳۸۵، ص ۳۴). به عبارت دیگر، در عصر ارتباطات و فن آوری های اطلاعاتی، تلفیق عمودی سیستم های بین المللی رسانه ای، همگرایی رسانه ها، ارتباطات متقابل فرهنگی، و افزایش خروجی های رسانه ای از مباحثات جدی پیرامون گسترش مهارت های مدیریت و مهارت های اطلاعاتی مطرح شده است. آگاهی یافتن درباره استفاده ها و سوء استفاده های ممکن، مزایا و مشکلات مربوط به رسانه ها می تواند به مخاطبان در تعیین تاثیر پیام های رسانه ای یاری رساند (همان منبع، ص ۳۵).

تفکر انعکاسی:

توجه دقیق، فعالانه، و مستمر به اطلاعات و زمینه های حمایت کننده از آن و در نظر گرفتن نتایج و تبعات آن اطلاعات است. یادگیرندگان با استفاده از مشارکت فعالان ه در این نوع تفکر، می توانند نسبت به یادگیری خود آگاه باشند و آن را کنترل کنند. به طور کلی، منظور از تفکر انعکاسی آن است که دانش آموز با دقت و اندیشه لازم، برآوردی از دانسته ها و عدم دانسته های خود ارائه دهد. از این طریق می تواند در مواجهه با آموزش رسانی ها، برآورد کند که رسانه ها چه چیزی به او می آموزند، چگونه توسط رسانه ها هدایت می شوند، در این مورد چه نکاتی را می دانند، چه چیز باید بدانند و چگونه فاصله بین این وضعیت ها را تشخیص داده و تنظیم و تکمیل کنند.

جامعه پذیری:

جامعه پذیری هم‌نواپی فرد با هنجارهای گروهی است و هر یک از اعضای جدید گروه به حکم جامعه پذیری رفتار خود را موافق مقتضیات گروه در می آورد و دانسته و یا نادانسته راه و رسم زندگی گروهی را می پذیرد. این جریان از طریق کنش متقابل اجتماعی ۱ صورت می پذیرد و مردم به وسیله آن شخصیت خود را به دست آورده و شیوه زندگی جامعه خود را می آموزند. جامعه پذیری فرد را به آموختن هنجارها، ارزش ها، زبان ها، مهارت ها، عقاید و الگوهای فکر و عمل که همگی برای زندگی اجتماعی ضروری می باشد، قادر می سازد. (یان رابرتسون، ۱۳۷۳: ۱۱۲) به برکت اجتماعی شدن، هنجارهای اجتماعی درون می شوند، جذب می شوند و با شخصیت روانی یکی شده و جزئی از آن می شوند که این فرایند توسط آم و زرش و از طریق منابع گوناگون صورت می گیرد. (گی روشه، ۱۳۷۰: ۵۷) با افزایش هر چه بیشتر تفکیک حوزه خانه از محل کار و رسمی شدن آموزش، نظارت اولیاء بر جوانان محدودتر شده و رسانه این جای خالی اولیاء را هر چه بیشتر پر کرده و ارزش مندتر می شود. گرچه شاید بیننده خود آگاه نباشد اما اطلاعات و دانش ها به درون ضمیر ناخودآگاه او جاری شده، بی آنکه خود بداند این ارزش های تلقینی در آنها دیده می شود. این دانش ها که به صورت

تصاویر و به حالت متمرکز تولید می شوند، به وسیله رسانه های همگانی به داخل ذهن توده ای، تزریق شده و به همسان کردن رفتار که مورد نیاز نظام تولید صنعتی است کمک می کند. (الوین تافلر، موج سوم، ۱۳۷۳: ۲۱۸) در همان حال برنامه های رسانه ها، گرایش های جوانان به موقعیت های شغلی، مصرفی، سیاسی، عشق و زندگی خانوادگی را شکل می دهد و از این راه می تواند بر کنترل غیر مستقیم بینندگان خود نقش مؤثری داشته باشد.

در جریان جامعه پذیری افراد توسط تلویزیون، هنجارهای گروهی زیر به افراد آموخته می شود:

آداب اجتماعی: شامل غذا خوردن، نشستن، تعاریف کردن.

شعائر اجتماعی: مناسک دینی: آداب و تشریفات یک آیین خاص که دارای قدمت و اهمیت فراوان باشد.

اخلاق اجتماعی: رسوم اجتماعی مهمی که جامعه نقض آنها را سخت ناپسند بشمارد.
مقررات اجتماعی: رسم هایی که جامعه با خواست و آگاهی به وجود می آورد مانند؛
مقررات راهنمایی و رانندگی. (نیمکوف آگ برن: ۱۵۶)

۱-۶-۶ مواجهه با رسانه ها:

رنه اسپتیز به خاطر پژوهش هایش در مورد محرومیت های عاطفی کودکانی درجه نفوذ رسانه که در شبانه روزی ها تربیت می شوند، و تأثیر بد این محرومیت بر رشد عاطفی و شخصیتی کودکان، شهرت یافته است. وی می گوید: «دور نگاه داشتن کودک در سال- های اول زندگی از موقعیت هایی که احساس ناخوشایندی در وی ایجاد می کنند، به همان اندازه زیان آور است که محروم ساختن او از آنچه که خوشایندی و خوشحالی وی را برمی انگیزد. هر دو عامل مذکور در سازندگی دستگاه روانی وی دخالت دارند. به کار نگرفتن هر یک از آنها، یعنی نبود مطلق ناخوشایندی و یا خوشایندی در زندگی کودک، به اختلال در شخصیت او منجر می شود.»

رسانه وسیله‌ای است که این خلاء را پر می‌کند. عصر ارتباطات الکترونیک این امکان را به کودکان و نوجوانان داده است تا از این جعبه جادویی احساس خوشایندی و ناخوشایندی بگیرند.

تأثیرات رسانه‌ها، به ویژه تلویزیون بر کودکان و نوجوانان :

لوی و گلیک در بین مخاطبان رسانه‌ها، سه گروه را از یکدیگر متمایز می‌کنند: گروه اول: موافقین که از پیش، نظر مساعدی نسبت به برنامه‌های رسانه‌ها دارند. گروه دوم: معترضین که نگاه انتقادی نسبت به برنامه‌های رسانه‌ها دارند.

گروه سوم: معتدلین که ما بین دو گروه فوق قرار دارند .

رسانه‌ها می‌توانند هم اثرهای سودمند و هم اثرهای زیانبار بر کودکان و نوجوانان بر جای بگذارند. تحقیقات موید آن است که پیام‌های تلویزیونی، حداقل گاهی اوقات می‌تواند بر اطلاعات، نگرش‌ها و رفتارهای جوانان امروزی اثر بگذارد.

رسانه‌ها، به ویژه تلویزیون (ملی یا کانالهای ماهواره‌ای) معنای زندگی را به کودکان و نوجوانان می‌آموزند و کارکردهای متعددی برای این گروه، خصوصاً برای کمک به گذران زمان آزاد، در اختیار آنان قرار می‌دهند. در این میان تلویزیون ماشین اعجاب انگیزی است که بین دنیای زنده‌ها یعنی انسانها و موجودات مجازی و موجودات بی جان، یعنی ابزارهای تفریحی و بازی قرار می‌گیرد. هر چند کودکان و نوجوانان در سنین بالاتر، تاحدودی می‌توانند در انتخاب برنامه‌ها مداخله کنند، اما پژوهش‌های متعدد بیانگر آنند که آنان در برابر تلویزیون نقشی پذیرا دارند. تلویزیون را همانند فردی می‌پندارند که هر لحظه می‌تواند داستانی برای آنها بگوید و آنان را سرگرم کند.

سواد:

با ورود به قرن بیست و یکم و ظهور جامعه دانایی محور، مفهوم سواد تغییر پیدا کرده است. سواد، دیگر همان معنی سنتی توانایی خواندن و نوشتن را ندارد، بلکه مفهوم سواد در معنای جدید خود شامل سواد دیجیتالی، سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای است. با توجه به اینکه در عصر حاضر، شکل و سطح سواد تغییر کرده است؛ همه افراد جامعه نیاز به سوادآموزی در معنای جدید آن دارند. در عصر کنونی کسی که خواندن و نوشتن می‌داند و حتی تحصیلات دانشگاهی دارد، ولی به عنوان مثال نحوه استفاده از اینترنت و جستجو در آن را نمی‌داند، یا توان درک پیام‌های رسانه‌ای را ندارد، باسواد تلقی نمی‌شود.

انواع سواد:

سواد دیجیتالی^۱:

مردم، هنوز نحوه استفاده صحیح از کامپیوتر و تجهیزات کامپیوتری را نمی‌دانند و در نتیجه کامپیوتر در بسیاری از خانه‌ها تبدیل به وسیله تزئینی یا وسیله بازی شده است. در جامعه مبتنی بر دانایی، اکثر مشاغل، به سواد، دانش و مهارت‌های جدید از جمله توانایی کار با کامپیوتر و اینترنت نیاز دارند. بنابراین مردم به ویژه، دانش آموزان، دانشجویان، اساتید و شاغلان باید مهارت استفاده از اینترنت و جستجوی اطلاعات در آن و مهارت بهره‌گیری از نرم افزارهای عمومی و تخصصی را داشته باشند.

کامپیوترها نحوه آموزش در مدارس و دانشگاه‌ها را تغییر داده است، در مدارس و دانشگاه‌ها دانش آموزان یا دانشجویان می‌آموزند تا انبوهی از اطلاعاتی را که از اینترنت می‌گیرند پردازش کنند و از این اطلاعات در جهت یادگیری بیشتر استفاده کنند. آن‌ها می‌توانند به منابع و اطلاعات علمی در سراسر جهان دسترسی پیدا کنند. اگر دانش آموزان یا دانشجویان سواد دیجیتال نداشته باشند، نمی‌توانند همگام با این تحولات

پیش روند . کارمندان و شاغلان با بهره‌مندی از سواد دیجیتال و استفاده صحیح از امکانات و تجهیزات فناوری اطلاعات، می‌توانند با بهره‌وری، سرعت و دقت بیشتری کار خود را انجام دهند .

سواد دیجیتالی شامل مهارت‌های زیر خواهد بود :

مهارت کار با سیستم عامل‌ها و راهبری عمومی کامپیوتر
مهارت استفاده از امکانات اطلاعاتی اینترنت نظیر جستجو و یابش اطلاعات در اینترنت و پایگاه‌ها و منابع علمی و اطلاعاتی و دانشنامه‌های اینترنتی.

مهارت استفاده از امکانات ارتباطی اینترنت نظیر پست الکترونیک، شبکه‌های اجتماعی، تالارهای گفتگو، گروه‌های خبری، سیستم‌های پیام‌رسانی فوری و کنفرانس‌های اینترنتی.

مهارت استفاده از امکانات همکاری اینترنت نظیر سیستم‌های دورکاری الکترونیکی، آموزش الکترونیکی، پرداخت اینترنتی، بانکداری اینترنتی، دولت الکترونیکی و خدمات الکترونیکی.

مهارت کار با نرم افزارهای عمومی نظیر نرم افزارهای چندرسانه‌ای، آموزشی، واژه‌پرداز، صفحه‌گسترده، پایگاه داده، طراحی و گرافیک و ...

مهارت استفاده از نرم افزارهای تخصصی مربوط به رشته تخصصی هر فرد نظیر نرم‌افزارهای آماری، برنامه‌نویسی، مهندسی، محاسباتی، اقتصادی، حسابداری، مدیریتی و...

مهارت استفاده از امکانات و تجهیزات سخت افزاری نظیر کامپیوتر خانگی، لپ‌تاپ، تبلت، تلفن همراه هوشمند، پرینتر، اسکنر و...

سواد اطلاعاتی^۱:

افراد در عصر اطلاعات و جامعه مبتنی بر دانش، به منظور دسترسی به منابع اطلاعاتی و استفاده از آن، باید سواد اطلاعاتی داشته باشند. سواد اطلاعاتی مجموعه مهارت‌ها و توانمندی‌هایی است که فرد را قادر می‌سازد، نیاز اطلاعاتی خود را تشخیص دهد، منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی لازم را شناسایی کند، به تدوین روش جستجو در این منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی بپردازد و پس از انجام جستجو، اطلاعات به دست آمده را ارزیابی کرده و به منظور تولید اطلاعات جدید، پیوند لازم بین اطلاعات جدید را با دانش قبلی خود برقرار سازد.

عوامل متعددی باعث شده است، سواد اطلاعاتی در جامعه دانایی محور اهمیت روزافزونی بیابد، برخی از این عوامل عبارتند از:

انفجار اطلاعات و در نتیجه آن آلودگی اطلاعات

توسعه فناوری اطلاعات و پیوند مستمر آن با زندگی روزمره انسان‌ها

تغییر در شیوه‌های آموزشی و توجه به جایگاه پژوهش و تحقیق در آموزش

افزایش تنوع در قالب‌های منابع اطلاعاتی

مهارت‌های مختلف سواد اطلاعاتی عبارتند از:

مهارت تشخیص نیاز اطلاعاتی

مهارت شناسایی روش‌های دسترسی به اطلاعات و منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی

مهارت تدوین راهبردهای جستجو در اطلاعات

مهارت جستجوی ساده و تخصصی در منابع اطلاعاتی

مهارت مقایسه و ارزیابی اطلاعات به دست آمده از جستجو